

NÜKLEER TÜRKİYE NEREDEN KOŞUYOR?

Prof. Dr. Tolga Yarman

Milliyet, 7 Aralık 1999

NÜKLEER TÜRKİYE NEREDEN KOŞUYOR?

Prof. Dr. Tolga Yarman

*Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Nükleer Güvenlik Komitesi ve
Danışma Kurulu Eski Üyesi, Galatasaray ve Işık Üniversiteleri Öğretim Üyesi
Aralık 1999*

Yıllardır dikkate getirdiğim, ne ki, hala, özellikle, çeşitli düzeylerdeki ”**nükleer macera**” peşindeki beylerce, kavrandığını hiç sanmadığım, görüşleri hızlıca özetliyorum.

- ❖ Türkiye’de, nükleer enerji üretimi, bugün; 1970’lerin başlarından bugünlere bakıldığında (“**talep**”, maalesef, bugün kullanmakta olduğumuz enerji hacminin “**iki katı daha yüksek**” olarak hesab edildiği, o arada talebi karşılayacak “**hidrolik ve kömür kaynaklarımızın**”, elektrik üretiminde üstlenecekleri “**pay**”, bugün belirlenenden “**yaklaşık yarı yarıya daha az**” olarak öngörüldüğü, ayrıca örneğin “**Sibiryaya doğal gazı**” gibi, gündeme epeydir girmiş birçok seçenek, o günlerden bugünlere bakıldığında, skoplarda bulunmadığı için), sanıldığından iyice farklı olarak, “**teknik bir zorunluluk**”, değildir; “**siyasi bir tercih konusu ve seçenektir**”; “**teknik zorunluluk olduğuna**” dair iddialar, “**safsata**dır”, ya da birilerinin çıkar dümeninde, herhalde entrika ağırlıklı, “**örtülü bir siyasi manevra**” aracıdır. Öyle ya, Türkiye’nin halen kurulu elektrik gücü yuvarlak 26 bin MW’tır (başka bir deyişle, eşdeğerde, 26 Keban Barajı turarındadır); “**puant**” yani, belli zamanlarda devreye davet ettiği, “**en yüksek elektrik gücü**” ise, 18 bin MW’tır. Bu durumda Türkiye’de, behemahal, bir “**enerji yetmezliği**” değil, bir “**enerji optimizasyon yetmezliği**”, bir “**enerji yönetim yetmezliği**”, var demek olmaktadır.
- ❖ Keban Barajımız’ın ürettiği kadar bir elektrik enerjisi sağlayacak ilk nükleer santral (**1000 MW**) (tasarlandığı şekliyle) devreye alındığında (hiç olacak gibi görünmüyor, ancak, mutasavver olarak 2005), Türkiye’nin elektrik kurulu (net) gücü, resmi verilere göre, yuvarlak **40000 MW** olarak öngörülmektedir. Bu açıdan, Türkiye’de “**kırkta birlik**”, nükleer enerji üretiminin, “**zorunlu**” olduğunu, iddia etmek “**kavrayışta maluliyet**” demektir.
- ❖ Nükleer santral satın alınarak, nükleer teknoloji sahibi olunmaz. Nasıl ki, “**allah nazardan saklasın**”, yakın geçmişte çok çok iyi giden, yarım yüzyıldan hayli fazla bir süredir gerçekleştirdiğimiz, THY işletmeciliğiyle (dikkate getirdiğim şu olumlu hususa rağmen), “**aviasyon teknolojisi**” sahibi olunmaz.
- ❖ Diğer bir yandan, nükleer santraller, koşulların dayatması uzantısında, kabuk değiştirmektedir. Gerek ABD’de, gerekse de Avrupa’da, bugünlere oranla, daha küçük, daha güvenli, daha ucuz, nükleer reaktör sistemleri üzerinde çalışmalar, araştırmalar yapılmaktadır; girişimler geliştirilmektedir.

- ⌘ Aynı çerçevede; olası kazalara dönük güvenlik önlemlerinin arttırılması; lisans işlemlerinin demokratik uygulamalar itibariyle uzadıkça uzayan süreler gerektirmesi; nükleer santralin ömrünün sonundaki söküm masraflarının; keza, nükleer atıkların defin meselelerine dönük yatırım ve harcamaların, astarı yüzünden pahalıya gelmesi; neticede de gitgide artan kamuoyu baskısı dolayısıyla, nükleer enerji üretimi, bütün dünyada duraksamaktadır. Batı’da halen, inşa halinde olan, ya da sipariş edilmiş bulunan tek bir nükleer santral yoktur.
- ⌘ Bu süreçte, zor durumda kalmış şirketlerin ülkemize getirdikleri kredi olanaklarından yararlanmayı seçmek, tabii, bir stratejidir.
- ⌘ Ancak, gerekmesi durumuna dönük olarak, yeni nesil nükleer santrallerin, keza başka enerji olanaklarının gelişmesini beklemek de bir stratejidir.
- ⌘ Böyle bir çerçevede, Türkiye’nin, giderek oturan, yepyeni, **“jeostratejik özellikler”** bazında, enerji kaynaklarının... Rusya doğal gazı, yanı sıra, Azerbeycan’dan gelecek petrol, Türkmenistan’dan gelmesi tasarlanan doğal gaz, Kazakistan’dan gelecek petrol, Katar’dan gelecek doğal gaz, o arada, iyice artan boyutarda söz konusu olacak, rüzgâr ve güneş potansiyelimiz itibariyle... Benzersiz bir biçimde çeşitlenmekte olduğuna, göz kapamamak ve söz konusu yönlerde siyasalar geliştirmek, bilhassa da doğal gaza yönelmek de, kuşkusuz, akılcı görünen bir stratejidir.
- ⌘ Bu sözlerimle; **“Nükleer olmasın!”** demediğimi, ama, **“nükleerin”** de **“ülkemizde, bugün artık hiç bir biçimde bir zorunluluk olmadığını”**, işaret ettiğimi belirtmek isterim.

Akkuyu Mevkii’ne Gelince...

Çeyrek yüzyıl önce; nükleer enerji üretiminin, kaçınılmaz olduğuna inanıldığı ülkemizde; nükleer santral mevki olarak; bilhassa İstanbul odaklı **“yük merzine yakınlığı”**, o arada **“deprem açısından fazlaca etkin olmaması”**, sebepleriyle gözetilen, Trakya Bölgemiz’in Karadeniz sahilleri; o zamanlar, Doğu Bloku üyesi **Bulgaristan** ile, NATO müttefikimiz, ancak, beraberinde sorunlar yaşadığımız **Yunanistan’a** yakınlığı dolayısıyla, başka bir deyişle **“stratejik mülahazalalarla”**, terkedilmek gerekince; Akkuyu mevkiine yakınsanmıştı.

Bu mevkiinin, özellikle **“deprem”** açısından, uygun olduğu düşünülmüştü.

Ama burası, bugün için hiç uygun değildir.

Çünkü, bir defa **“konjonktür”** (Türkiye’de ve Dünya’daki yapısal özellikler) değişmiştir; Doğu Bloku yıkılmıştır. Yunanistan ile sorunlar hala vardır, ama, Güney’de Kıbrıs ile de sorunlar vardır. Hatta, bir bakıma Akkuyu, Kıbrıs’a, ya da Girit’e yerleştirilmesi gündeme gelmiş olan **“orta menzilli füzeler”** dolayısıyla, daha da stratejik bir mevki özelliği edinmektedir, denilebilir.

Başka bir deyişle, Trakya Bölgemiz artık, stratejik mülahazalar yüzünden dışarlanmak zorunluluğu ile karşı karşıya değildir. Ve esas Akkuyu, belki öyle bir sebeple dışarlanmak durumundadır.

Ayrıca Akkuyu, Yük Merkezi'nden **“göreceli”** olarak uzaktır. Bu durumda, enerji taşınması, bir defa ilâve yatırımlar gerektirdiği için zorlaşır; o arada taşınma sırasında kayıplar göreceli olarak artar.

Diğer bir yandan, Akkuyu'ya kurulması tasarlanan nükleer santrale çeyrek yüzyıl önce verilen lisans, bugün geçerli addedilemez; çünkü **“lisans verme kıstasları”** değişmiş sayılmalıdır ve yeniden vazedilmelidir.

Çeyrek yüzyıl önce verilen lisans, bir **“turizm etki değerlemesini”** (TED), kapsamamıştır; çünkü santralin o zaman, bugünkü boyutta olmayan **“turizme”**, **“vereceği zarar”** diye, bir kavram yoktur. Santral, kurulduktan sonra, tıkr tıkr çalışsa dahi, turizmimizi, rakiplerimizin ya da düşmanlarımızın, çok haksız, aynı zamanda dayanaksız ve asılsız olabilecek olmakla beraber, meydana getirecekleri, **“antipropaganda”**, ya da **“sabotaj”**, söylentileri ve girişimleri dolayısıyla, ne yazık ki, olumsuz yönde, çok etkileyecektir. Yıllık turizm gelirimiz 7 milyon dolar civarındadır. Bunun yuvarlak yarısı ise, herhalde Akdeniz yöremizden sağlanmaktadır. Nükleer santral bedeli 3 milyar dolar civarındadır. Demek ki, Akdeniz'e santral kurmakla, her yıl kabaca bir santral ederi kadar bir gelir kalemimizden olunacaktır.

İlan ediyorum ki, bu yönde, onca uyarımıza karşın, **“tek satırlık bir araştırma”** yapılmadığı gibi, bir **“araştırma iradesi”** dahi ortaya konmuş, değildir.

Bu tavrı kınıyorum.

Akdeniz sahillerimizde turistik tesisleri olan kuruluşlarımızı da; turistik kredi tahsisatlarına dönük olarak boyunları bükük olsa da, böyle bir gelişmeye, seslerini, hala daha çıkartmamış olmalarına, hayretler içinde kalmış olarak, önemle uyarıyorum.

Nitekim bakın, bir-iki Akdeniz mevkimizde, PKK'nın patlattığı, oldukça dar etkili sayılacak, bomba uzantısında bile, ülkemize gelen turist sayısında, ciddi düşüşler kaydedilmiştir. Bu olgu, akıldan, çıkartılmamalıdır.

Şunu ilave edeyim ki, bugün, Akkuyu'da kurulacak santralin, olası bir depremde hasar görmesinden korkmam; ama, **“turizmimizde yaratacağı depremden”**, çok korkarım!..

Bakın işte, Ağustos'tan bu yana iki kez geçirdiğimiz deprem felaketinden sonra, söz konusu deprem mevkiilerimizden uzaklığı sebebiyle, hiç etkilenmemiş olan, Akdeniz yöremize giden turist sayısında, bıçakla kesilmişcesine bir azalma olmuştur; çünkü turist, uzaktan, ancak kaba bir algılama geliştirebilmekte, deprem ve Türkiye'yi zihninde özdeşleştirmekten geri duramamakta (hele malum olumsuz propaganda yağmuru altında olarak), Akdeniz yöremizi de, deprem bekleyen ve depremdede olabilecek bir yöremiz sanıverip, Türkiye Akdenizi'ne gelmekten, hızla cayarak, başka bir yere gidivermektedir.

Santralin, benzer biçimde, **“şayia”** sebebiyle olsun, Akdeniz bölgesi **“gıda ürünlerimizin, gerek içeriye, gerek dışarıya satılmasına vereceği zarar değerlemesi”**, gereklidir. Bu da vaktinde, bir **“kaygı motifi”** olarak, gündemde

bulunuyor olmadığı için, yapılmamıştır. Ama şimdi bir araştırma konusu olarak dikkate alınmaması, bağışlanamaz.

Bu alanda da, onca uyarımıza karşın, hala daha **“tek satırlık bir çalışma”** yapılmadığı gibi, bir **“araştırma iradesi”** dahi, ne yazık ki, ortaya konmuş, değildir.

Bu gelişmeyi de kınıyor, Akdeniz Bölgemiz'deki, sebze ve meyve üreticilerimizi önemle uyarıyorum.

Böyle bir çerçevede **“Bugün, Akkuyu'ya, gidip, nükleer santral kurmak, misafir odasındaki halı üzerine lâzımlık koymakla”** eşanlamlıdır.

Diğer bir yandan, teknik olarak bilinir ki, santrali soğutmak üzere kullanılan su, ne kadar soğuk olursa, üretilen ısının, o nisbette büyük bir bölümü, mekanik enerjiye, oradan da elektriğe çevrilebilir.

Bu çerçevede santral, Akkuyu'da, bilhassa Silifke dolaylarında, yazları 30→C üstüne çıkabilen, yüksek deniz sıcaklığı dolayısıyla, örneğin Karadeniz kıyısında kurulsaydı, alınacak termodinamik verime oranla, ihmal edilemez kadar daha düşük bir verimde çalışacak, böylelikle (zaten, göreceli olarak, pahalılığı saklı tutularak), **katiyen ekonomik olmayacaktır.**

Avukat Enerji Bakanımız, bir panelde Karadeniz'le Akdeniz arasındaki sıcaklık farkının 1→C olduğunu söylemişti. Herhalde ona, akıldâneleri, böyle demiş olmalı. İki denizimiz arasındaki sıcaklık farkı (tabiatıyla ölçüm mevkiilerine göre, keza aydan aya, farklılıklar gösterse de), seyir ve hidrografi verileri itibariyle, yuvarlak 10→C'dir.

Ayrıca, dikkat edilebilir, bilhassa Silifke önleri, Akdenizimiz'in ortalama sıcaklığından, yazları üç dereceye kadar çıkabilen, genel bir deyişle, birkaç dereceden az olmayacak kadar, daha sıcak olmaktadır.

Söz konusu çerçevede belirtiyim ki, Akkuyu enleminde, ne İspanya'da, ne Fransa'da, ne de İtalya'da tek bir nükleer santral yoktur. Ayrıca İstanbul enlemine denk gelen **Fransa Rivierası'nda** (yalnız, Akdeniz, göreceli olarak daha sıcak diye değil, aynı zamanda, belli ki, **“Ne olur ne olmaz!”** denerek, buradaki turizmi de olumsuz etkileyebileceği kaygısı uzantısında), tek bir nükleer santral kurulmuş değildir.

Öteki herşey bir yana, öyleyse (halkın anlayacağı dilden söyleyeyim): Bugün için ve ortada hiç bir zorunluluk yokken, Silifke'de **“hamam suyuyla nükleer santral soğutmak”** hiç akılcı değildir; hatta bugünün koşullarında artık, fazlaca **“saflığa”** girer. Sırf bu sebeple bile, örneğin Gökova termik santrali, başlı başına teknik bir yanlış oluşturmaktadır.

Bir nükleer santral kurulmasına, siyaseten muhakkak ve muhakkak karar veriliyorsa, demek ki uygun yer, Trakya'nın Karadeniz sahillerindedir.

Söylediklerime; **“nükleer santralin”** ağızdan yel alsın, **“geçirebileceği, en küçük bir kazaya bile bağlı cereme”**, **“santral ömrünün tamamlanmasından sonra ise sökülme zahmeti”** ve hala, siyaseten olsun, çözülememiş bir sorun olan **“nükleer atıkların defedilmesi külfeti”**, dahil değildir.

Allah, “**siyasi**” ya da sözde “**teknik**”, beyefendi nükleer beylerimize, o arada, gazaları mübarek olsun, koştura koştura, ya da “**hükümet bozulacak kaygısıyla**” içlerine sindiremeden, yani, ikiye (*MHP+ANAP*) bir (*DSP*), “**Akkuyu’ya nükleer, hemen şimdi!**”, diyen, “a”dan “z”ye Hükümet Üyeleri’ne, akıl fikir ihsan etsin!..